

Information från den gemensamma överförmyndarnämnden för kommunerna
Ljungby, Markaryd och Älmhult

Att vara god man eller förvaltare

Innehåll

1.	Vem får vara god man eller förvaltare	3
2.	Skillnaden mellan god man och förvaltare.....	3
3.	Dina första uppgifter	3
4.	Dina övriga uppgifter och skyldigheter	4
4.1	Bevaka rätt	4
4.2	Förvalta egendom.....	5
4.3	Sörja för person	6
5.	Bankkonton är spärrade.....	7
6.	Huvudmannens samtycke.....	8
7.	När krävs samtycke från överförmyndarnämnden/överförmyndaren?	9
7.1	Krav på samtycke	9
7.2	Placeringar utan krav på samtycke	10
8.	Generellt förbud mot gåva och arvsavstående.....	10
9.	Rättshandlingar mellan god man/förvaltare och huvudman.....	10
10.	Situationen förändras.....	11
10.1	Behov av god man/förvaltare finns inte längre.....	11
10.2	Godmanskap räcker inte	11
10.3	Begäran om entledigande	12
11.	Åtgärder vid huvudmannens död	12
12.	Arvodesregler	12
13.	Överförmyndarnämnden/överförmyndaren synar.....	13
14.	Kontakt	14

1. Vem får vara god man eller förvaltare

Godmanskap och förvaltarskap anordnas med stöd av föräldrabalkens bestämmelser. God man/förvaltare kan förordnas för personer som inte själva kan bevaka sin rätt, förvalta sin egendom eller ta hand om sig själv.

Det kan gälla personer som på grund av sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller liknande förhållande behöver hjälp med ekonomisk förvaltning, rättshandlingar, personlig omvårdnad etc.

En person som har god man/förvaltare kallas i fortsättningen i denna broschyr för huvudman.

2. Skillnaden mellan god man och förvaltare

Det finns en avgörande skillnad mellan god man och förvaltare. Gode mannen är endast ett biträde åt huvudmannen, som har kvar sin rättshandlingsförmåga. Det betyder att gode mannen måste ha huvudmannens samtycke till alla rättshandlingar utom de som berör den dagliga hushållningen (se avsnitt 5). Saknar huvudmannen förmåga att ge sitt samtycke är gode mannen behörig att själv företa rättshandlingar inom ramen för sitt förordnande och för huvudmannens bästa.

Förvaltaren har, inom ramen för sitt förordnande, ensam behörighet att företa rättshandlingar för huvudmannens räkning, utan dennes samtycke.

3. Dina första uppgifter

Så fort du fått beslut om att du har förordnats som god man eller förvaltare bör du göra följande:

Meddela din adress

Du ska meddela din adress till alla berörda till exempel Försäkringskassan, Posten och Skatteverket.

Kontakta olika personer

För att få nödvändig information är det bra om du snarast kontaktar din företrädare (om sådan funnits) och/eller med huvudmannen, dennes anhöriga, kurator, personal på vårdinrättningar etc. Uppvisa vid behov ditt registerutdrag som fungerar som fullmakt.

Huvudmannens ekonomi

Försök att få ett grepp om huvudmannens ekonomi. Beräkna hur stora kostnaderna är för huvudmannens uppehälle. Kontakta berörda banker för att ordna med rutiner för den löpande ekonomin.

Gör ett förbehåll hos banken om att medel för uppehälle ska finnas på ett fritt konto där uttag kan göras utan

överförmyndarnämndens/överförmyndarens (benämns här efter som Öf) samtycke. Alla övriga bankmedel ska enligt gällande bestämmelser vara överförmyndarspärade för dig som god man/förvaltare.

Upprätta en förteckning över tillgångar och skulder

Du är skyldig att upprätta en förteckning över huvudmannens samtliga kända tillgångar och skulder som ska förvaltas av dig.

Förteckningen som ska vara undertecknad av dig skickas eller lämnas till Öf. Detta ska göras inom två månader efter förordnandet.

Särskild blankett finns hos Öf och på webbplatsen.

4. Dina övriga uppgifter och skyldigheter

Dina uppgifter som god man/förvaltare framgår av det registerutdrag som du fått.

Uppdraget kan innebära att:

- Bevaka huvudmannens rätt
- Förvalta huvudmannens egendom
- Sörja för huvudmannens person (personlig omvårdnad)

En god mans/förvaltares uppgifter är helt beroende av förhållandena i det enskilda fallet. En allmän riktlinje i arbetet är att du som god man/förvaltare omsorgsfullt ska fullgöra dina skyldigheter och alltid handla på det sätt som bäst gagnar huvudmannen.

Det kan ibland vara svårt att skilja mellan de olika uppgifterna: bevaka rätt, förvalta egendom och sörja för person. Här följer några exempel på olika aktiviteter som hör till respektive uppgift. (Stycke 4.1, 4.2 och 4.3).

4.1 Bevaka rätt

Att i någon speciell rättshandling ta tillvara huvudmannens intressen. Exempel på olika rättshandlingar framgår nedan:

- Bevaka rätt i dödsbo
- Företräda huvudmannen vid uppsägning, försäljning och avyttring av bostad
- Bevaka rätt genom förhandlingar, avbetalningsavtal och liknande med fordringsägare
- Ansökan om skuldsanering

- Bevaka rätt i ärende om avhysning hos hyresnämnden.

Andra exempel på områden där huvudmannens intressen behöver bevakas:

- Ansökan om stöd och service enligt LSS (lagen om stöd och service för vissa funktionshindrade). Det kan handla om kontaktpersoner, ledsagarservice mm.
- Ansökan om bostadsbidrag samt anmäla eventuell förändring av hyreskostnaden så att huvudmannen får rätt bostadsbidrag
- Ansökan om annat boende
- Överklaga beslut

4.2 Förvalta egendom

Uppgiften innebär, om inte ditt förordnande anger annat, förvaltning av all egendom tillhörande huvudmannen.

Förvalta egendom betyder att sköta huvudmannens ekonomi, ta hand om pension och bidrag, betala räkningar, lämna fickpengar, förvalta kapital, värdehandlingar, fastigheter mm.

Grundläggande för förvaltningen enligt föräldrabalken är att huvudmannens medel ska:

I skälig omfattning användas för huvudmannens uppehälle, utbildning och nytta i övrigt och att de medel som inte används för sådana ändamål ska:

Placeras så att tillräcklig trygghet finns för deras bestånd och så att de ger skälig avkastning (12 kap 4 § Föräldrabalken).

Du är redovisningsskyldig

Om ditt förordnande omfattar att förvalta huvudmannens egendom så är du redovisningsskyldig till gemensamma överförmyndarnämnden vad avser den ekonomiska förvaltningen.

Denna skyldighet omfattar dels avlämnandet av förteckning som beskrivs ovan, dels upprättande av årsräkning och, när god man- eller förvaltaruppdraget upphör; en sluträkning.

I årsräkningen ska en sammanställning göras över årets inkomster och utgifter. Uppgift ska också lämnas om tillgångar och skulder vid årets slut.

Blanketter och anvisningar för ifyllande av årsredovisning och årsredogörelse skickas ut av gemensamma överförmyndarnämnden omkring årsskiftet. Handlingarna ska vara insända före den 1 mars året efter redovisningsåret.

När ditt uppdrag upphör

När ditt uppdrag upphör ska du omedelbart skicka in redovisning och sluträkning till gemensamma överförmyndarnämnden för tiden från årets början till dess att förordnandet upphörde. Du ska naturligtvis också lämna de tillgångar som förvaltas till huvudmannen eller ny god man/förvaltare. Denna skyldighet gäller även mot huvudmannens dödsbo.

Du ska föra räkenskaper

Som god man/förvaltare måste du föra räkenskaper över huvudmannens inkomster och utgifter. Det räcker i princip att detta görs i en kassabok. Räkenskaperna bildar underlag för redovisningen. Pengar och papper som tillhör huvudmannen ska förvaras så att de inte sammanblandas med andra tillgångar. Du bör också som god man/förvaltare se till att spara räkenskaper och verifikationer. I samband med granskning kan gemensamma överförmyndarnämnden begära att du ska styrka de uppgifter som lämnats i årsräkningen. Räkenskaperna och verifikationerna bör också sparas en tid efter det att ditt uppdrag har upphört.

Uppsåtlig skada eller vårdslöshet

En god man/förvaltare är skyldig att ersätta en skada som hon/han uppsåtligen eller av vårdslöshet har orsakat huvudmannen.

Den som anser sig ha anspråk på ersättning för skada ska, om det inte är fråga om en brottslig gärning, väcka talan i tingsrätt. Talan ska väckas senast inom tre år från det att de redovisningshandlingar, som lämnats till gemensamma överförmyndarnämnden, har överlämnats av nämnden till den som är behörig att ta emot redovisningen (huvudmannen själv eller hans/hennes dödsbo).

En god man/förvaltare bör således spara räkenskaper, verifikationer och andra handlingar som rör uppdraget till dess att klagotiden på tre år har gått till ända. Därefter ska dessa handlingar överlämnas till huvudmannen, eventuell ny god man/förvaltare eller huvudmannens dödsbo.

4.3 Sörja för person

Sörja för person brukar också kallas personlig omvårdnad. Det är en viktig uppgift. Uppgiftens innehåll kan inte bestämmas generellt utan avgörs i det enskilda fallet. Sörja för person innebär inte att gode mannen/förvaltaren själv ska sköta om och vårda huvudmannen. Gode mannen/förvaltaren har istället följande roll:

- vara en länk mellan huvudmannen och den sociala omgivningen utanför huvudmannens boende- och vårdmiljö
- genom regelbundna besök hos huvudmannen och kontakter med till exempel vårdpersonal och hemtjänst se till att huvudmannen har en bra boendemiljö, får god vård och omsorg samt så hög livskvalitet som möjligt
- ta initiativ till att huvudmannen får till exempel en kontaktperson eller att besöksverksamhet ordnas genom någon frivilligorganisation, exempelvis Röda Korset
- i övrigt uppmärksamma huvudmannens behov av sociala kontakter, fritidsverksamhet, daglig sysselsättning, rekreation mm. och ta de initiativ som är lämpliga

5. Bankkonton är spärrade

Huvudregeln är att huvudmannens pengar är spärrade för dig som är god man/förvaltare. Enligt föräldrabalkens regler får pengar som satts in hos bank tas ut endast med gemensamma överförmyndarnämndens samtycke. Spärren ska framgå av bankens årssaldobesked.

Undantag från huvudregeln är följande:

- uttag av årsränta får ske utan samtycke
- Gemensamma överförmyndarnämndens samtycke krävs inte för pengar som behöver hållas tillgängliga för huvudmannens uppehälle eller vården av dennes egendom. Dessa medel ska sättas in på ett så kallat fritt konto (transaktionskonto) dit pension eller lön automatiskt sätts in. Normalt bör det på det fria kontot inte finnas medel överstigande ett halvt basbelopp (ett basbelopp är 47 600 kronor år 2021).

6. Huvudmannens samtycke

I viktiga frågor ska du som god man/förvaltare höra din huvudman och dennes make/maka/sambo.

Som ovan nämnts finns en avgörande skillnad mellan godmanskap och förvaltarskap. Som regel blir en rättshandling, som en god man utan sin huvudmans samtycke företagit inom ramen för sitt förordnande, inte bindande för huvudmannen, såvida inte huvudmannen varit ur stånd att ge uttryck för sin mening.

En god man behöver emellertid inte inhämta huvudmannens samtycke till rättshandlingar som berör den dagliga hushållningen. Till den dagliga hushållningen räknas inköp av livsmedel och kläder, betalning av hyra, vårdkostnader, skatter, telefon med flera regelbundna betalningar för den dagliga tillvaron. Huvudmannen kan emellertid även i fråga om rättshandlingar för den dagliga hushållningen utnyttja sin självbestämmanderätt, men då måste hen tillkännage sin mening i förväg.

En förvaltare behöver till skillnad från en god man inte något samtycke från huvudmannen för att en rättshandling, som hen företagit inom ramen för sitt uppdrag, ska bli bindande för huvudmannen. Likafullt ska förvaltaren i frågor som kan anses viktiga för den enskilde inhämta huvudmannens mening.

7. När krävs samtycke från överförmyndarnämnden/överförmyndaren?

7.1 Krav på samtycke

Enligt gällande lagstiftning är du som god man/förvaltare skyldig att inhämta Öfs samtycke bland annat till följande åtgärder:

- uttag av spärrade medel
- köp av aktier (försäljning får ske utan samtycke)
- placering i försäkringar
- köp, försäljning och inteckning av fast egendom eller tomträtt
- köp och försäljning av bostadsrätt
- utlåning av huvudmannens egendom
- upptagande av lån för huvudmannens egendom
- ingående borgensförbindelse, ställande av huvudmannens egendom som säkerhet
- driva en rörelse
- försäljning av värdehandling som är deponerad eller registrerad på VP- konto
- arvskifte (samtycke måste ske innan skiftet verkställs)
- upplåtelse av nyttjanderätt i fast egendom eller tomträtt, till exempel uthyrning av lägenhet, upplåtelse av servitut eller utarrendering av mark

För att ett ärende ska kunna behandlas behövs en skriftlig ansökan.

7.2 Placeringar utan krav på samtycke

Grundprincipen ska vara att placera huvudmannens tillgångar på ett sätt som ger tillräcklig trygghet och skälig avkastning. Tillgångarna kan utan krav på Öfs samtycke placeras i:

- skuldförbindelser utfärdade eller garanterade av stat eller kommun
- skuldförbindelser (obligationer) utfärdade av hypoteksinstitut eller bank (även utländskt bankföretag eller kreditinstitut)
- andelar i värdepappersfond eller utländskt fondföretag

8. Generellt förbud mot gåva och arvsavstående

En god man/förvaltare kan inte ge bort huvudmannens egendom om det inte är fråga om personliga presenter vars värde inte står i missförhållande till den enskildes ekonomiska villkor. Som personliga presenter räknas till exempel julklappar och födelsedagspresenter till normala värden.

Gåvoförbudet innebär att gåva inte heller kan ges med gemensamma överförmyndarnämndens samtycke.

Som god man/förvaltare får du heller inte avstå från arvstestamente för din huvudmans räkning.

9. Rättshandlingar mellan god man/förvaltare och huvudman

Du som god man/förvaltare får inte företräda din huvudman vid en rättshandling mellan dig själv eller din make/maka/sambo eller någon annan som du företräder.

En praktiskt viktig situation för den som är god man/förvaltare för en anhörig är den där den gode mannen/förvaltaren och huvudmannen är delägare i samma dödsbo. Den gode mannen/förvaltaren kan då inte tillvarata både sina egna och huvudmannens intressen i dödsboet utan en god man måste utses för just denna speciella rättshandling. Du ska som god man/förvaltare lämna in en ansökan till gemensamma överförmyndarnämnden om att få en utomstående god man förordnad för detta tillfälle.

10. Situationen förändras

10.1 Behov av god man/förvaltare finns inte längre

Om din huvudman inte längre har behov av god man/förvaltare ska godmanskapet/förvaltarskapet upphöra. Om gemensamma överförmyndarnämnden får reda på att ett godmanskap/förvaltarskap inte längre behövs till exempel genom anmälan från dig som god man eller förvaltare, så har nämnden en skyldighet att hos tingsrätten ansöka om godmanskapets/förvaltarskapets upphörande.

Ett godmanskap är till skillnad från ett förvaltarskap beroende av att huvudmannen samtycker till förordnandet, såvida inte huvudmannens hälsotillstånd hindrar att hans eller hennes mening erhålls. I de fall där god man förordnats med huvudmannens samtycke bör därför en framställan från huvudmannen, om att godmanskapet ska upphöra, beviljas.

Ett förvaltarskap är en mycket ingripande åtgärd för den enskilde. Gemensamma överförmyndarnämnden är därför skyldig att årligen särskilt granska samtliga förvaltarskap för att pröva om det finns skäl att hos tingsrätten ansöka om att förvaltarskapet ska upphöra eller övergå till ett godmanskap.

I samband med att årsräkningen skickas ut kommer också ett frågeformulär att översändas till samtliga förvaltare. I formuläret ska du som förvaltare ange om du anser att förvaltarskapet ska kvarstå eller om det kan övergå till ett godmanskap. För att ett förvaltarskap ska kunna upphöra krävs ett läkarintyg som styrker detta.

10.2 Godmanskap räcker inte

Förvaltare ska inte förordnas om huvudmannens angelägenheter kan skötas på ett mindre ingripande sätt, till exempel genom att tillsätta en god man.

Om ett godmanskap inte visar sig fungera kan den gode mannen ansöka hos Tingsrätten om anordnande av förvaltarskap. Till ansökan bifogas ett läkarintyg som stöder behovet av förvaltare.

Ett förvaltarskap kan vara aktuellt när det finns risk för att din huvudman företar rättshandlingar som strider mot dem som du som god man avser att göra. Din huvudman kan till exempel vara en manodepressiv person som under sina maniska perioder köper eller beställer olika saker, skuldsätter sig eller på annat sätt är omdömeslös i sitt handlande på ett sätt som hotar hens ekonomi och sociala existens.

Ett förvaltarskap kan också fungera som ett skydd för en psykiskt svag person. Det kan vara påtryckningar från personer i hens närmaste omgivning som vill få till stånd olika ekonomiska dispositioner.

10.3 Begäran om entledigande

Det kan vara så att du som god man/förvaltare av olika skäl inte längre kan eller vill fortsätta ditt uppdrag. Du skriver då till gemensamma överförmyndarnämnden och begär entledigande, varvid en ny god man måste förordnas.

Beslut om ditt entledigande kan emellertid inte fattas förrän den dag då den nya gode mannen/förvaltaren förordnas och ditt uppdrag kvarstår således fram till denna dag.

11. Åtgärder vid huvudmannens död

Vid huvudmannens död har du som god man/förvaltare att iaktta följande:

- meddela gemensamma överförmyndarnämnden att huvudmannen avlidit och vem som är företrädare för dödsboet.
- ditt uppdrag upphör per dödsdagen. Någon skyldighet att ordna med begravning, göra bouppteckning etc. ingår inte i ditt uppdrag. Arbetsinsatser efter dödsdagen utförs i så fall på uppdrag av dödsboet.
- du ska upprätta en slutredovisning till och med dödsdagen. Redovisningen inklusive saldobesked ska snarast möjligt insändas till gemensamma överförmyndarnämnden.
- då gemensamma överförmyndarnämnden har godkänt din slutredovisning översänds den tillsammans med förteckning och samtliga årsredovisningar till en företrädare för dödsboet.
- utan dröjsmål efter uppdragets upphörande ska du till dödsboet överlämna de tillgångar som du har förvaltat.
- enligt gällande lagstiftning ska räkenskaper och verifikationer som finns bevarade hos dig hållas tillgängliga för dödsbodelägarnas granskning.
- räkenskaper och verifikationer ska överlämnas till dödsboet när den gode mannen/förvaltaren är fri från ansvar, vilket i normalfallet är tre år efter dödsboets mottagande av de redovisningshandlingar som ingetts till gemensamma överförmyndarnämnden under uppdragstiden, se avsnitt 4.2 Förvalta egendom.

12. Arvodesregler

Enligt föräldrabalkens bestämmelser har en god man/förvaltare rätt till ett skäligt arvode för uppdraget och ersättning för utgifter som krävts för uppdragets fullgörande.

Beslut om arvode och kostnadsersättning fattas av gemensamma överförmyndarnämnden. Till sin hjälp vid bedömningen av arvodets storlek, har nämnden årsräkningen som ger en bild av förvaltningens omfattning och svårighetsgrad. Dessutom lämnar du som god man/förvaltare in en redogörelse där du redogör för årets olika insatser för bland annat personlig omvårdnad. Avgörande för nämndens beslut är också förordnandets utformning. Omfattar uppdraget både ekonomisk förvaltning och personlig omvårdnad kan arvode utgå för båda delarna om detta begärts.

Om inte särskilda skäl föranleder något annat ska arvode och ersättning utgå av huvudmannens medel i den mån hans eller hennes inkomst - ett belopp som årligen fastställs av gemensamma överförmyndarnämnden. Annars betalas arvodet av kommunen.

I kommunen finns riktlinjer för bestämmande av arvodet. Arvodesnivåer finns för såväl ekonomisk förvaltning som för personlig omvårdnad. Arvodet grundas på en viss procent av gällande basbelopp.

13. Överförmyndarnämnden/överförmyndaren synar

I varje kommun finns det en överförmyndare eller en överförmyndarnämnd.

I Ljungby, Markaryd och Älmhult har år 2019 inrättats en gemensam överförmyndarnämnd. Nämnden är en *kommunal tillsynsmyndighet*. Det betyder för det första att de lagar och bestämmelser som gäller för kommunen även gäller gemensamma överförmyndarnämnden i tillämpliga delar, framförallt kommunallagen.

Nämndens primära uppgift att utöva tillsyn över förmyndare, gode män och förvaltare. Genom sin tillsyn ska den gemensamma överförmyndarnämnden motverka rättsförluster för de svagaste i samhället; underåriga (barn under 18 år), samt de som på grund av sjukdom eller annan anledning har en god man eller förvaltare förordnad för sig. De viktigaste bestämmelserna hur överförmyndarnämnden ska utöva sin tillsyn finns i föräldrabalken.

Nämnden är också en *myndighet*. Därmed gäller även bestämmelserna i förvaltningslagen, där det bland annat står om myndigheters serviceskyldighet och hur beslut kan överklagas. Inom ramen för myndighetsuppdraget utreder nämnden behov av ställföreträdare och rekryterar dessa samt handlägger olika åtgärder som är reglerade i lag och som är kopplade till sådana uppdrag.

Länsstyrelsens tillsyn

Länsstyrelsen inspekterar årligen den gemensamma överförmyndarnämnden och granskar dels det av nämnden förda registret, dels stickprovsvis utvalda akter.

Nämnden ska lämna länsstyrelsen de upplysningar som den behöver för att kunna utöva sin tillsyn.

14. Kontakt

De handläggare som arbetar på uppdrag av gemensamma överförmyndarnämnden har sitt kontor i Ljungby.

De nås per telefon: 0372-78 90 00

Det går även bra att kontakta nämnden via mail: overformyndaren@ljungby.se

Besök tas emot enligt överenskommelse.

Besöksadress

Ljungby kommunhus

Olofsgatan 9

341 83 Ljungby

Information om överförmyndarnämndens verksamhet finns på Ljungby kommuns hemsida www.ljungby.se under fliken Stöd, hjälp och omsorg/God man